

Helyesírási szint vizsgálatának leírása, elemzése

Mindennapos tapasztalat, hogy a helyesírás fejlettsége nem kielégítő az általános iskolában.

A helyesírási tevékenység egészének fejlettségi színvonalát kívántam megállapítani fogalmazásokon keresztül. Itt már nem a szabályokra kell koncentrálni a tanulóknak, hanem a tartalomra és a tartalom kifejtésének módjára. Amit fogalmazásban jól ír a tanuló, azt feltehetően maximálisan begyakorolta már. Természetesen a helyesírásra is figyelnek, sőt jó, ha rászoktatjuk a tanulókat arra, hogy minden írásbeli munkájukat ellenőrizzék utólag helyesírási szempontból is. A fogalmazások nemcsak néhány kiemelt helyesírási jelenséget tartalmaznak, mint a tollbamondás szövege, hanem a mindennapi használatban előforduló minden jelenséget.

Azonos műfajú fogalmazást írtak a tanulók, évfolyamonként egy-egy osztály a következő címmel: 3., 4. osztályban Disznótorban voltunk, 5. osztályban Legkedvesebb élményem, 6. osztályban Akadályverseny, 7. osztályban Tegnap történt, 8. osztályban Kiránduláson.

Minden egyes dolgozatot egy teljes 45 perces tanítási órán írták minden évfolyam tanulói. Az egy-egy órán írt szöveg átlagos terjedelme jelzést ad részint az írástempó fejlődéséről, részint a mondanivaló gyarapodásáról.

osztály	összes szószám	egy tanulóra eső szószám
3. o.	2500	96
4. o.	2237	89
5. o.	1660	79
6. o.	3592	149
7. o.	2275	98
8. o.	2671	157

A következő táblázat azt mutatja, hogy az összhibasám, így az átlagos hibaszám 5. osztálytól csökken.

	3. o.	4. o.	5. o.	6. o.	7. o.	8. o.
Összes hiba:	202	214	187	170	132	103
1 tanulóra j.	7,7	9	8,5	7,6	6	6

A hibák minőségi elemzését adja a következő táblázat. A hibatípusok azonosak a tollbamondás hibatípusaival. Az osztályonként elért összes hibaszámot típusonként mutatja.

Az alábbi rövidítéseket használtam:

1. igekötő: i. k.
2. múlt idő: m. i.
3. mássalhangzók: msh.

4. magánhangzók: mgh.
 5. ly helyett j.: ly-j
 6. t rag kettőzése: tr.
 7. külön írandó szókapcsolatot egybeírt: k. í.
 8. egybeírt szókapcsolatot különírt: e. í.

Osztály	I. k.	m. í.	msh.	mgh.	ly-j.	tr.	k. í.	e. í.
3. (27 fő)	25	57	61	31	2	3	4	18
4. (24 fő)	45	59	52	72	6	3	4	15
5. (25 fő)	22	15	32	19	3	—	6	6
6. (24 fő)	19	21	28	17	4	—	7	16
7. (24 fő)	31	26	27	11	3	1	6	14
8. (24 fő)	9	14	21	28	3	3	4	6

A szószám nem azonos, így nehezebb összehasonlítani az osztályokat reálisan, mégis a táblázat ad egy mutatót.

Vannak a vizsgált típusok között olyanok, amelyekben igen kevés hibát követnek el általában a tanulók. Ilyenek az ly-j betűvel írt szavak, a tárgy ragja és a különírás esetei. Ezeket valószínű jól tanítjuk, vagy olyan természetűek, hogy e miatt nincsen gondunk velük. Valószínű, hogy mindhárom ok fennáll.

Szembetűnően magas a hibaszám az igekötős igék, a múlt idő, a mássalhangzók és magánhangzók helyesírásában. Az igekötős igék tipushibái, vagy az ige előtt álló igekötőt különírják (pl.: *eljön, megballom, elindultunk* stb.), illetve, ha az ige és az igekötő közé más szó kerül, egybeírják (pl.: *le kellett írni, el kellett rakni* stb.). A múlt idő jelének helyes használatát már alsó tagozatban megtanulják a gyerekek, mégis 7., 8. osztályos tanulóink is nagyon sok hibát követnek el ezen a téren. Mondhatjuk, hogy a 8. osztály helyesírási szintje közel azonos az 5. osztály szintjével.

Általuk mindennap használt igéket írtak le (pl.: *jöttünk, ettünk, ittunk, láttunk, bevittük* stb.) helytelenül.

Nézzük meg, az osztály hány tanulója, illetve hány %-a alkalmazza helytelenül a múlt idő jelét.

osztály	tan. száma (fő)	%-a
3. o.	18	66
4. o.	12	50
5. o.	9	36
6. o.	5	20
7. o.	10	41
8. o.	4	16

A 3. osztály igen magas %-a mutatja, hogy még itt nem tudatosították bennük a fent említett szabályt, a 4. osztályban pedig még keveset gyakorolták a tanult ismereteket. A további osztályokban fokozatosan csökken a hibázók száma. A 7. osztályban közel az osztály 50%-a vét a szabály ellen. A nagyfokú figyelmetlenségen kívül szerintem az az ok, hogy az előző években nem foglalkoztak eleget a helyesírással ebben az osztályban.

A mássalhangzók hibái közé vettem, ha hosszú helyett rövidet írt (betűt felcserélt), pl.: *reggel, játékkal, parttól, állni, hallgat, erősebben, szakkör*, rövid helyett hosszút, pl.: *egyedül*; betűt hagyott ki, pl.: *kezdte*. 3. osztálytól 8. osztályig nagyon kevés javulás észlelhető.

A magánhangzóknál hibának számítottam, ha betűt hagyott ki, pl.: étel, ha rövid helyett hosszút írt, pl.: végül, ha hosszú helyett rövidet írt, pl.: tíz. 4. osztálytól e típusú hibák száma csökken. 8. osztályban azonban nagyon magas a hibaszám.

Egybeírás hibatípusba vettem olyan szókapcsolatokat, melyeket külön kell írni, de a tanulók egybeírtak.

Pl.: jelzős szerkezetet – sült hús;

módhatározót igekötős igével, pl.: nagyon megörültem;

jelzőt írt egybe az igével: jó volt.

Különírás szabálya ellen ritkábban vétettek tanulóink. Osztályonként 2–3 tanuló követett el ilyen típusú hibát. Egybe kellett volna írni, de különírta, pl.: édesapa, nagymama stb.

A fogalmazásokban is megfigyelhető, hogy a jó tanulók nem vagy csak igen kevés hibaszámmal dolgoznak. Az osztály összhibaszámát legjobban a gyenge helyesírók magas hibaszáma emeli meg.

Hány jó helyesírású tanuló van az osztályban (az osztály hány %-a), hány a hibapontjuk, illetve hány gyenge helyesírású tanuló (az osztály hány %-a), mennyi átlag hibaszámmal? Erre a kérdésre a következő táblázat ad feleletet.

oszt.	legj. t. sz.	%	hp.	leggy. t. sz.	%	hp.
3.	6	22	2	4	16	19
4.	5	20	3	5	20	31
5.	4	16	2	5	20	12
6.	6	25	3	3	12	22
7.	4	16	4	5	20	15
8.	5	20	1	3	12	19

Mint a tollbamondásnál, itt is megállapítható, hogy a jó helyesírású tanulók hibája jelentéktelen (ékezetelhagyás, egybeírás, különírás).

A gyengék pedig semmilyen helyesírási szabályt nem ismernek. 3. osztálytól 8. osztályig 13–14 fajta hibatípust követnek el. Külön gondot kell fordítanunk ezekre a tanulókra (a szám nem csekély, hiszen általában az osztály 20%-át teszik ki), hogy az általános iskolát befejezve a helyesírás legalapvetőbb tudnivalóival rendelkezzenek.

Szoros összefüggésnek kell lenni az anyanyelv tanulásában elért eredmény és helyesírási színvonal között. Megvizsgáltam, hogy a félévi osztályzat szerint hogyan alakul a helyesírás az iskolánkban.

tanulók létszáma: t.

hibapont: h.

egy tanulóra jutó hibaszám (átlag): á.

oszt.	5			4			3			2			1 osztályzat		
	t.	h.	á.	t.	h.	á.	t.	h.	á.	t.	h.	á.	t.	h.	á.
3. o.	3	–	–	7	45	6,4	8	51	6,3	7	66	9,4	1	9	9
4. o.	2	–	–	7	49	7	9	109	12	5	63	12	2	40	20
5. o.	5	8	1,6	6	28	4,8	2	15	7,5	8	70	8,8	–	–	–
6. o.	7	15	2,1	7	36	5,1	6	44	7,3	2	19	9,5	–	–	–
7. o.	2	–	–	5	22	4,4	9	54	6	6	56	9,3	–	–	–
8. o.	5	6	1,2	5	16	3,2	6	49	7,9	1	13	13	–	–	–

A 4. osztályban a 2-es és 3-as tanulók egyformán hibáztak. A többi osztályokban sem nagy a különbség a 3-as és 2-es tanulók helyesírása között. Az érdemjegy megállapításánál nagyobb súllyal essen latba a helyesírás!

Végül is elmondható, hogy minden évfolyamon elérhető a hibátlan helyesírás. A legjobb helyesírók csak ritkán hibáznak. A gyenge helyesírók pedig hihetetlenül sok és sokféle hibát követnek el. Ennek mi az oka, pontosan nem derült ki. A jobb helyesíróknál is előállhat hanyatlás. Szükség van időnként a helyesírás ellenőrzésére, a szabályok felidézésére, a kívánatos szinten tartó tevékenységre.

Azon kell fáradoznunk, hogy képessé tegyünk minden tanulót gondolatainak írásban való rögzítésére, illetve helyesírási készségének önálló fejlesztésére.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Dr. Orosz Sándor: A helyesírás fejlődése . . . , Bp. 1977.

Szabó Kálmán: Helyesírási szöveggyűjtemény, Bp. 1971.

Szemere Gyula: Helyesírási segédkönyv az általános iskolák számára, Bp. 1967.

SÍPOS MÁRTA

Szeged

A térbeli tájékozódóképesség ellenőrzésének eszköze történelemórán

Az új történelem tanterv az ismeretek alkalmazására is képes tudás elérését tűzi ki célul a tanulók és a nevelők elé. Ismereteket azonban csak akkor lehet alkalmazni, ha azokat valóban birtokolja is a tanuló.

Kiemelkedő fontosságot tulajdonít a tanterv többek között a térben és időben való tájékozódóképességnek. „Fejleszteni kell a történelmi térben és történelmi időben való tájékozódóképességet. Az időben és térben való megfelelő szintű tájékozódás nélkül ugyanis nem lehet megérteni sem a történelmi fejlődés folyamatát, sem a konkrét történelmi-társadalmi összefüggések törvényszerű kapcsolatát.” (TTV III. köt. 157. o.)

Sok gondot okozott nekem – s gondolom valamennyi pedagógus kollégámnak –, hogy meggyőződjünk arról, tanítványaink valóban rendelkeznek a továbbhaladáshoz feltétlenül szükséges topográfiai ismeretekkel. Ennek valamilyen mérése, értékelése nem csupán bennünket, nevelőket tájékoztatna a tanulók esetleges hiányosságairól, de mindenképpen jelzés lenne ez a gyermeknek és a szülőnek is, amelyből valamennyien megtudhatjuk, a topográfiai ismeretek, a térbeli tájékozódás mely területe okoz problémát az adott tanulónak.

Nagyon hasznos, és feltétlenül sok segítséget nyújt a topográfiai ismeretek tanításában a rendelkezésünkre álló jó néhány segédeszköz. Ilyen a történelmi és földrajzi falitérkép-sorozat, a kontúrtérképek, a Képes történelmi atlasz, a munkatankönyvek és ötödik osztályban a munkafüzet. Ezek az eszközök azonban csak a megtanításnak és a tanult anyag elmélyítésének lehetnek az eszközei. Kevesebb lehetőséget biztosítanak viszont az ismeretek ellenőrzésére és mérésére, s nem tesznek lehetővé szimultán számonkérést. Manapság pedig, amikor egy-egy osztály létszáma jóval harminc fölött van, nem elégedhetünk meg a hagyományos, egy-két tanulót mozgató